

İ F T İ R A

Dr. Köksal BAYRAKTAR

Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının, Adliye Aleyhinde Cürümler başlığını taşıyan dördüncü babı içinde, m. 285'te düzenlenen iftira suçu, niteliği ve unsurları yönünden özellikler taşımaktadır.

Suç, genel biçimi içinde, bir kimsenin suçsuz olduğunu bildiği kişiye suç isnat etmesi olarak tanımlanabilir.

Bu araştırmada, iftira suçunun, geniş ve yakın bir açıdan önce tarihsel gelişimi, karşılaştırmalı hukuktaki durumu ve hukuki niteliği belirlenmiş ve sonra suç, dört unsur yönünden incelenmiştir. Suça tesir eden haller, suçların içtimaı ve müeyyide ile ilgili araştırmalar çalışmanın son bölümünü oluşturmuştur.

I — Genel olarak

1 — Tarihsel gelişim.

Hukuk tarihi incelemesinde, iftiranın, suç olarak, Yunan ve Roma hukuklarında dahî var olduğu görülür. Eski Yunanda iftira, ileri sürdüğü ithamı delillerle ispatlayamayan kimsenin işlediği suç anlamına gelirdi. Savcılık kurumunun bulunmaması sebebiyle vatandaşlar suç ve suçlu ithamını yapabilme hakkına sahip olmakla beraber, bunları da ispatlamak yükümü altında idiler. İspat edilemeyen suç kamu düzeni ile yakından ilgili ise fail bazı vatandaşlık haklarını kaybetme veya bir daha suç takibi yapamama gibi önemli cezalarla cezalandırılırdı. İspat edilemeyen suçun şahısları ilgilendir-

mesi halinde de faile, itham olunan kimse için istenmiş cezanın altında biri verilirdi (1).

Roma hukukunda, iftira, gerçeğe uygun olmayan ihbar dolayısıyla ortaya çıkan suçlardan biri olarak kabul edilirdi (2). Gerçeğe uygun olmayan beyanda, fail, *Lex Remnia* ve *Turpillianum* kararı gereğince cezalandırılırdı. İmparatorluk döneminde de kısas kuralları ve mağdurun asılsız isnatla mahkûm olması durumunda da *Lex Cornelia de sicariis* uygulanırdı (3).

Orta çağda gerçeğe uygun olmayan ihbar, hem iftira ve hem de şikâyetten ayrılması son derece güç bir kavram olarak kabul ediliyor ve ihbarın gerçeğe uygun olmadığı anlaşıldığı an kısas kuralları uygulanıyordu (4).

Karolina, 110. maddesinde hakareti içeren yazıları cezalandırıyor ve fakat iftirayı düzenlemiyordu. Ortak hukukun gelişerek ceza yargılamasını kurması sonucu 110. maddedeki ceza hükümleri gerçeğe uygun olmayan ihbar için de uygulanmağa başlandı. Kamu erkine yapılacak asılsız ihbarda, fail, artık eskisi gibi kısas ile değil ve fakat yargılama sonucu verilecek ceza ile cezalandırılacaktı (5).

2 — Karşılaştırmalı hukuk.

Günümüzde, karşılaştırmalı hukuk araştırmaları iftira suçunun ulusal hukuklarca kabul edildiğini göstermektedir. Bazı hukuk düzenlerinde bu suça belirli bir nitelik tanınmamakta (6) iken, bazılarında ise şahıslar aleyhine işlenen bir suç olarak kabul edilmek-

(1) La grande encyclopédie, t. VIII, s. 963.

(2) Franz Von Liszt, *Traité du droit pénal allemand*, trad. M. René Lobstein, t. II, partie spéciale, Paris, s. 464. Roma hukukunda gerçeğe uygun olmayan ihbarlar üçe ayrılıyordu: La calumnia (falsa crimina intendere) — iftira: mevcut olmayan suçla itham; La praevaricatio (vera crimina abscondere) — vazifeyi ihlâl: mevcut olmayan bir suç takibinde gerçeği saklamak; La tergiversatio (in universum ab accusatione desistere) — tereddüt: bir davaya engel olmak.

(3) Von Liszt, 464.

(4) Von Liszt, 464.

(5) Von Liszt, 464.

(6) Batı Almanya, Avusturya, Danimarka, Grönland, Lihtenştayn, ve Norveç Ceza Kanunları gibi.

te (7), diğerlerinde de suçun adliye düzenini ihlâl ettiği kuralı benimsenmektedir (8).

3 — Hukukî niteliği.

İftira, özelliği itibarile çok yönlü bir suç niteliği taşımaktadır. İsnat olunan suçun gerçeğe uygun olmaması dolayısıyla adli makamlar boş yere uğraşmakla beraber, koğuşturma dolayısıyla itham edilen kişi de zarar görmekte, yaşayışı çeşitli bakımlardan sarsılmaktadır. Bu nedenle, iftirada adliye aleyhine suç niteliği görülmekle beraber şahıs aleyhine suç özelliği de bulunmaktadır (9).

Toplumda meydana gelen suç niteliğindeki olayların bildirilmesi herkesin hakkı olduğu gibi, kanunlar tarafından belirtildiği hallerde de görev olarak belirir (10). Suçların olay ve faileri ile aydınlığa çıkmasında, suçtan zarar görenin, mağdurun şikâyet veya ihbarı çok önemlidir. Fakat bu ihbar veya şikâyet, ihbar edilen şahsa karşı duyulan kin ve gacez gibi duygularla gerçeğe aykırı olmamalı, dolayısıyla adli merciler boş yere uğraşmamalı, suçlu olarak belirtilen kişi de zan ve şüphe altında bulunmamalıdır (11).

Hukuk öğretimizde, Ceza Kanununun sistemi izlenerek iftira, adliye aleyhine işlenmiş bir suç olarak kabul edilmektedir. *Dönmezer*, «kanunumuz iftira cürmürü adliye aleyhine cürümlerden telâkki ederek o suretle tecziye eylemiş bulunmaktadır» (12) demektedir ve başka bir gerekçe, sebep ileri sürmeyerek iftiranın niteliğini dolaylı da olsa kabul etmektedir. *Erem-Toroslu* ise, «İftira adliyeye karşı işlenen suçlardandır. Bu itibarla suçun teşekkülü için bir şahsın zarar görmesi şart değildir» (13) diyerek aynı görüşe katılmak-

(7) Fransız, Monako, Bulgaristan, Portekiz, Lüksemburg ve Belçika Ceza Kanunları gibi.

(8) İspanya, Yunan, Polonya, İtalyan Ceza Kanunları gibi... (Karşılaştırmalı hukukta, Marc Ancel-Yvonne Marx, Les codes pénaux européens, t. I, II, III, Paris, 1958'den yararlanılmıştır.

(9) Von Liszt, 463.

(10) René Garraud, Traité théorique et pratique du droit pénal français, t. IV, 3. éd., Paris, 1935, s. 39.

(11) Maurice Garçon, Code pénal annoté, t. I, 1901-1906, s. 1040.

(12) Sulhi Dönmezer, Ceza Hukuku, Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler, 6. bs., İstanbul, 1965, s. 201. Nitekim bir sonraki basıda, iftira kitap kapsamından çıkarılmıştır.

(13) Faruk Erem - Nevzat Toroslu, Türk Ceza Hukuku, Özel Hükümler, Ankara, 1973, s. 204.

tadırlar. *Öner*, iftiradaki adliye aleyhine suç olma niteliğini şu şekilde açıklamaktadır: «Adalet teşkilâtı masumları koruma ve suçluları cezalandırma amacı ile kurulmuştur, müfteri suçsuz bir kimseyi suçlu göstererek onu ezme hareketinde suç vasıtası olarak bu teşkilâttan faydalanmağa kalkışmıştır. Adalet teşkilâtı toplum düzenini sağlama ve haklıyı koruma amacı ile meydana getirilmiştir. Onu vasıta olarak kullanıp suçsuz kimseleri takibe maruz bırakmak Adliyeye karşı işlenen suç mefhumunu meydana getirir» (14).

İftirayı böylece adliye aleyhine bir suç olarak kabul eden *Dönmezer* ve *Erem-Toroslu* gerekçelerini belirtmeden Ceza Kanunumuzun sistemini benimsemektedirler. *Öner* ise adliyenin vasıta olarak kullanılması dolayısıyla iftirada, adliye aleyhine suç vasfına üstünlük vererek bu suçtaki vasıtaya amaçtan daha fazla değer vermektedir.

Türk hukukunda *Erman*, örtülü de olsa, farklı bir görüşe sahip bulunmakta ve iftiranın şeref ve haysiyeti ihlâl ettiğini belirtmektedir. *Erman*'a göre: «...her iftiranın bir suç isnadını ihtiva etmesi itibarile, mağdurun şeref ve haysiyetini de bizzarure ihlâl edeceği ve bu bakımdan hakaret suçuna vücut vereceği söylenebilir» (15).

Kanaatimizce, iftira suçunda yanlış ihbarda bulunan kimsenin amacı, adliyenin yanılması değil, isnat olunan suçsuz kimsenin cezalandırılmasıdır. Nitekim bu husus Kanunumuzda, «...suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye suç isnat eder, yahut o kimse aleyhinde böyle bir suçun maddi eser ve delillerini uydurursa...» şeklinde, dolaylı da olsa belirtilmiştir. Bizce, iftira adliyenin işleyişinden çok, kişi ve onun toplumsal yaşayışında önemli sonuçlar yaratmaktadır. Kişi, haksız yere koğuşturulmakta, tutuklanmakta ve hatta cezalandırılmakta iken maddî ve manevî yönden büyük sarsıntılara uğramakta, toplum içindeki onuru olumsuz yönde değerlendirilmektedir. Gerçekten hiç te suç işlememiş, toplumun kurallarına uymuş kişinin, topluma karşı, suçlu bir insan olarak, yargı mekanizması aracı kılınarak, tanıtılması, toplumun o kimse hakkındaki yargısının değişmesine sebep olacaktır. Bu durumun, kişinin «şeref ve haysiyetine bir tecavüz» teşkil ettiği açıktır. Bu düşünce Ceza Kanununun 285. maddesinin değişikliğini de içeren 20.6.1933 tarih

(14) Hamdi *Öner*, İftira cürmü üzerinde bir inceleme, AD., 1946, sy. 11, s. 1139.

(15) Sahir *Erman*, Hakaret ve Sövme cürümleri, İstanbul, 1950, s. 130.

ve 2275 sayılı kanunun gerekçesinde şöyle açıklanmaktadır: «...haksız isnatlarla şunun bunun haysiyet ve şereflerine vaki olan isnatların men'i mülahaza olunmuş...» (16).

Görüşümüzü kuvvetlendiren dayanakları kanunumuzun metninde de bulmak mümkündür. İftira suçunu düzenleyen suça ilişkin ağırlaştırıcı ve hafifletici sebepler incelendiğinde durumun tayininde hep «suçsuz olan kimsenin uğradığı halin» dikkate alındığı görülür. Bununla kanun koyucu gerçek mağdurun adliye değil, suçsuz kimse olduğunu, bunun menfaatlerinin de ihlâlê uğradığını belirlemektedir. Gerçekten sadece adliye mağdur olarak kabul edilse idi ya suç tasniinde olduğu gibi suça ilişkin hafifletici ve ağırlaştırıcı sebepler konulmazdı, ya da adli mekanizmanın işleyişi dikkate alınarak başka sebepler kabul edilirdi.

Ayrıca iftira ile suç tasnii birlikte dikkate alındığında müeyyideler arasında da fark görülmektedir. Suç tasniinde suçun yaratıcısı bildirilmemekle adli makamlar hem suç ve hem de suçluyu aydınlığa çıkarmak yükümlülüğü altında bırakılmakta ve böylece sadece suç ile ilgilenmeyi gerektiren iftira suçunun koğuşturulmasından daha fazla uğraştırılmaktadır. Şayet iftira suçu gerçekten adliye aleyhine bir suç ise, cezasının suç tasniine göre daha ağır olmasının sebebi açıklanamamaktadır.

Kanaatimizce iftira, adliye aleyhine bir suç olmaktan çok şahıs aleyhine, kişinin şeref ve haysiyeti aleyhine bir suçtur ve Ceza Kanunumuzun sisteminde de hakaret ve sövme cürümlerini düzenleyen fasılda yer alması gerekir.

II — Suçun unsurları

1 — Kanunilik unsuru.

İftira suçu TCK. 285. maddesinde düzenlenmiştir. Madde bugüne dek iki kez değişikliğe uğramıştır. Maddi unsur ve müeyyide yönünden yapılan değişikliklerle madde bugünkü biçimine getirilmiştir (17).

(16) 31.V.1933 tarih ve E. 1-5/561-K. 32 sayılı Adliye Encümeni Mazbatası, 2275 sayılı Kanunun Esbabı Mucibesi. Bkz. Nejat Özütürk, Türk Ceza Kanunu, c. II, 2. bs., İstanbul, 1970, s. 79.

(17) TCK. 285. maddenin ilk fıkrasınının 1.7.1926 tarihli ve 765 sayılı Kanundaki biçimi şöyle idi:

«Her kim adliyeye veya işi adliyeye vermeğe mecbur olan bir memu-

2 — Hukuka aykırılık unsuru.

İftira suçunda gerçeğe uygun olmasa da bir kimseye bir suç isnat edildiği için konu ile ihbar durumunun yakından ilgili olduğu görülmektedir. Kişi toplum hayatında diğer kimselerle, idare ile olan ilişkilerinde yararlarını koruyabilmek, özgürlüklerini kısıntısız kullanabilmek için zaman zaman idareye, yürütmeye ve yargıya başvurmaktadır. Bu başvurma, kişinin kendisi ile yakından ilgili olduğu gibi kamu ile, üçüncü kişilerin durumları ile de bağlantılı olmaktadır. Bireyin çeşitli konularda çeşitli makamlara başvurabilmesi bir çeşit hak olarak, diğer hak ve özgürlüklerden ayrılmaz bir hak olarak ta belgelenmiştir. Nitekim 1961 Anayasasının 62. maddesinde bu durum dilekçe hakkı biçiminde nitelenmiştir (18). İdarâyeye, yürütmeye ve yasamaya karşı kullanılan dilekçe hakkı, bir suçlu ya da suçu bildirme durumunda ihbar hakkı veya şikâyet hakkı olarak belirmektedir (19). İhbar suçtan zarar gören kimsenin dışındaki kişilerin yetkili makamlara suçlunun meydana çıkarılarak cezalandırılması dileğini açıkça belirterek suçun işlendiğini haber vermesidir (20); şikâyet ise suçtan zarar gören kimsenin suçu ve suç-

---

ra ihbarname veya şikâyetname vererek, suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye garaza mebni bir cürüm isnat eder yahut o kimse aleyhinde böyle bir cürmün maddi eser ve delillerini tasni eylerse isnat eylediği cürmün nev'i ve mahiyetine ve tasni eylediği beyyine ve maddi delillerin kuvvetine göre bir aydan üç seneye kadar hapis olunur».

Suçun kurucu unsurlarını belirleyen ilk fıkranın 20.6.1933 tarih ve 2275 sayılı kanunla değişen biçimi de şöyle idi:

«Her kim adliyeye veya kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek bir mercie yazı ile ihbar veya şikâyetinde bulunarak suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye bir cürüm isnat eder yahut o kimse aleyhinde böyle bir cürmün eser ve delillerini uydurursa isnat eylediği cürmün nev'i ve mahiyetine ve uydurduğu delillerin kuvvetine göre 3 aydan 3 seneye kadar hapsolünür».

Ve madde 23 haziran 1936 tarih ve 3337 sayılı değişiklikle son biçimini almıştır. Madde değişikliklerinde ilk fıkranın dışındaki diğer fıkralarda hemen hiç farklılığa rastlanmamaktadır.

(18) Bu hak, 1876 Anayasasının 14 ve 52., 1924 Anayasasının da 82. maddesinde belirtilmişti. Bkz. Servet Armağan, Dilekçe hakkı ve 1961 Anayasası, İstanbul, 1972, s. 26-39.

(19) Kunter, ihbarı dilekçe hakkının bir çeşidi olarak kabul etmektedir. Bkz. Nurullah Kunter, Ceza Muhakemesi Usulü Hukuku, 4. bs., İstanbul, 1970, s. 516.

(20) Kunter, 516.

luyu yetkili makamlara, organlara, cezalandırılmasını sağlamak amacı ile bildirmesidir (21).

Suçla ilişkin olarak kullanılan ihbar hakkı ve şikâyet yetkisi kanunun açıkça belirttiği bazı durumlarda da bir görev olarak belirmektedir (22).

İster bir anayasal hak ve isterse bir görev olarak belirsin, suç ve suçluların yargı makamlarına ya da işi bunlara aktarabilecek bir makama bildirilmesi ile kişi yargılama işlevinin bir bölümü (23) haline gelmektedir. İşte, bu durumda, ihbarda bulunan kimsenin, ihbarı gerçeklere uygun değilse, «hakkını icra» ettiği, ve bazı durumlarda da, görevini yerine getirdiği için, suç ortaya çıkmamaktadır. Bu durum, birçok Yargıtay kararı ile de açıklanmıştır (24). Dolayısıyla, konumuzla ilgili olarak diyebiliriz ki, kişi sahip olduğu ihbar ve şikâyet haklarına bağlı olarak ve ihbar görevinin de etkisinde kalarak, suçlu olarak kabul ettiği, suçlu bildiği, buna inandığı bir kimse hakkında yetkili mercilere beyanda bulunduğu takdirde fiili hukuka uygun olacak ve iftira suçu teşkil etmeyecektir. Buna karşılık kişi, hukuka uygunluğun, hakkının sınırlarını aşarak

(21) Bkz. Sulhi Dönmezer - Sahir Erman, Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, c. I., 5. bs., İstanbul, 1973, s. 345.

(22) TCK. 138/son, 151, 476 2. maddeleri vatandaşlara çeşitli konulardaki suçları ihbar görevi yüklemiştir. Bazı olağanüstü dönemlerde bu görevin daha da yaygınlaştırıldığı görülmektedir. Tıpkı İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının 7, 8, 11, 13 ve 43 no. lu bildirimlerinde görülen yükümlülük gibi.

Ihbar yükümlülüğü TCK. 235. maddesinde bütün memurlar için öngörülmüş; 1918 sayılı Kaçakçılığın Men ve Takibi Hakkındaki Kanunda da belirli memur kategorileri için ihbar zorunluğu konulmuştur. TCK. 530. maddede de yükümlülük hekimler için öngörülmüştür.

(23) Tosun, bunu teknik deyimlerle halk iddiası ve ferdi iddia olarak belirtmektedir. Bkz. Öztekin Tosun, Türk Suç Muhakemesi Hukuku Dersleri, Genel Kısım, İstanbul, 1971, s. 104-105.

(24) Nitekim Yar. 4. CD., 14.2.1944 tarih ve E. 10861/K. 1410; Yar. 4. CD., 16.3.1945 Yar. CGK., 14.6.1948, E: 4-382/K: 89 tarih ve sayılı kararlarda, her vatandaşın ihbar ve şikâyet hakkının var olduğu (Bkz. Mahmut Alicanoğlu, Tarihçeli, İzahlı, notlu Türk Ceza Kanunu, Ankara, 1951, sh. 818) belirtildiği gibi; 4. CD., 1.2.1949 tarihli kararında da «her vatandaşın işittiği suç mahiyetini taşıyan hususları ihbar etmek hakkı cümlesinden olmasına göre denilmiş; ve gene 4. CD., 6.10.1948 tarih ve 9366/10704 sayılı kararda da «vatandaş sıfatı ile vaki müracaatın iftira suçunu teşkil etmeyeceği düşünölmek gerekirken zühul olunması yolsuzdur» şeklinde bir sonuca varılmıştır. Bkz. Muhtar Çağlayan, Türk Ceza Kanunu, c. I., Ankara, 1962, s. 968.

suçsuz olduğunu bildiği bir kimsenin suç işlediğini belirtirse artık hukuka aykırı bir alana girecek, fiili de iftira suçunu meydana getirecektir.

Konumuzla ilgili olarak ortaya çıkan bir sorun da «savunma dokunulmazlığı»nın iftira suçunda da var olabilip olamayacağıdır. Ceza Kanununun 486. maddesinde düzenlenen savunma dokunulmazlığı tarafların davaya ilişkin olarak birbirlerine söyledikleri hakaretimiz sözlerin koğuşturmayaya konu olamayacağını belirtmektedir. Acaba savunma dokunulmazlığı iftira suçunda da uygulanabilip fiili hukuka uygun hale getirebilecek midir? Soruna *Erman* olumsuz cevap vermektedir. *Erman*'a göre: «Kanun — elfazı tahkiriye — diyerek tecavüzün mahiyetini de tahdit etmiştir: bu itibarla hakaret veya sövme cürmünü teşkil etmeyen bir suçun — meselâ tehdit veya iftira — işlenmesi..... halinde 486 ncı madde tatbik olunamaz» (25). *Erem-Toroslu*'da aynı düşünceye katılmaktadırlar: «Adli bir makam önünde herhangi bir sıfat ile (meselâ sanık veya tanık sıfatı ile) sorguya çekilirken suçu, suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye isnat etmek te iftiradır. Hatta isnadın, kendini müdafaa saiki ile yapılmış olması dahi, fiili suç olmaktan çıkarmaz. Yalnız bu hususta failin iftira kastı mevcut olup olmaması üzerinde durmak lâzımdır. Kanunumuz ihbar veya şikâyetten bahsettiğine göre, failde ihbar veya şikâyet iradesinin mevcudiyeti şarttır. Kendi üzerindeki isnadı kaldırmak için, sarih bir şekilde başkasını suçlu gösteren kimsede bu irade mevcut sayılmalıdır» (26).

Öğretideki bu durum, Yargıtayımızca benimsenmiş değildir. Birçok Yargıtay kararında, duruşmada ileri sürülen sözlerin iftira suçunu meydana getirmeyeceği (27) bir gerekçe ileri sürülmesizin kabul edilmiştir.

Türk Yargıtayının vardığı bu sonuç, Fransız hukukunda genel olarak kabul edilmiş bir kural teşkil etmektedir. Fransız hukukunda, iftiranın ana unsuru olarak kabul edilmiş olan «kendiliğinden

(25) *Erman*, 212.

(26) *Erem-Toroslu*, 207.

(27) Birkaç örnek gösterecek olursak: «Temyiz dilekçesindeki sözler hâkim aleyhine iftira suçunu teşkil etmez» (Yar. 4. CD., 30.4.1946, E. 4909/K. 5563) *Alicanoğlu*, 820. «Duruşma sırasında maznun tarafından müdahile atfolunan sözlerin müdafaa mahiyetinde olup olmadığı tetkik ve münakaşa edilmeden iftira suçundan da mahkûmiyetine karar verilmesi bozmayı gerektirmiş...» (Yar. CÜH., 15.7.1957, E. 4-182/K. 178), *Çağlayan*, 967, 963.

olma - spontanéité» unsurunda, isnad eden şahsın hiçbir baskı, tahrik altında kalmadan, kendiliğinden, serbest iradesi ile hareket etmesi (28) öngörülmekte ve şahsi inisiyatifin gerekliliği (29) belirtilmektedir. Bu ilkelere hareket edilerek, «hakkında koğuşturma açılmış bir kimsenin sorgusu anında suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye kendisi için isnat olunan suç isnat etmesi» (30), «tanığın soruşturma esnasında sorulan sorulara verdiği cevaplarda suçsuz kimseyi suçlu olarak belirtmesi» (31), «hakkındaki dilekçeye savunmasını kuvvetlendirmek için dilekçe ile yanlış isnatları ileri sürmesi» (32), iftira olarak kabul edilmemektedir. *Garraud*'da aynı eğilimi benimseyerek, bunun gerekli olduğunu, aksi halde soruşturmanın gereği gibi yerine getirilemeyeceğini ileri sürmektedir (33).

Kanaatimizce, sorunun çözümü, ilk bakışta, savunma dokunulmazlığı içinde kabul edilemeyeceği biçiminde görünmektedir. Gerçekten savunma dokunulmazlığının hakaret ve sövme suçlarını kapsayan fasıl içinde yer alması ve maddede «hakareti mutazammın» deyiminin bulunması, iftirayı, bunun alanı dışında bırakmaktadır. Fakat gerek savunma dokunulmazlığının kabul edilmiş sebebi ve gerekse iftiranın da kişinin şeref ve haysiyetini sarsıcı, sonuç olarak hakaretimiz niteliği dikkate alınır ise savunma dokunulmazlığının bu suç için de geçerli olması gerekliliği sonucuna varmamız gerekecektir. Gerçekten kişinin kendi hakkını koruma içgüdüsüne dayanılarak (34) tanınmış savunma dokunulmazlığını hakaret için kabul edip, iftira için kabul etmemek çelişme teşkil edecektir. Ayrıca ileride görüleceği gibi mahkeme önünde belirtilen iftiranın, aynı zamanda hakareti de meydana getireceği gözönünde tutulursa, aynı

(28) *Garraud*, 41-42; Maurice *Garçon*, Code pénal annoté, t. I, 1901-1906, s. 1042; François *Clerc*, Cours élémentaire sur le code pénal suisse, t. I, s. 245.

(29) *Garraud*, 41-42.

(30) Cass. Crim., 9 mars 1889; 23 juin 1910, *Juris Classeur Pénal*, t. II, partie Dénonciation calomnieuse, par. no. 9.

(31) *Garraud*, 41-42, *Clerc*, 245. *Von Liszt*, 465, *Garçon* 1043, *Dalloz*; mis à jour 1965, (Cass. crim. 20 mars 1961, 3 déc. 1819). Aynı hususun çok eski dönemlerde de ileri sürüldüğü kabul edilmektedir. *Farinacius*, tanıklıkta belirtilen yanlış olayın iftira teşkil etmeyeceğini söylemişti. (*Farinacius*, quaest 16, num. 49) Adolphe *Chauveau-Faustin Hélie*, *Théorie du code pénal*, t. IV, Paris, 1852, s. 502.

(32) Montpellier, 19 avril 1950. *JCP*, no. 9.

(33) *Garraud*, 41-42.

(34) *Dönmezer*, 187.

fiilin hem hukuka uygun ve hem de hukuka aykırı sayılması gibi kabul edilemeyecek bir durum belirecektir. Bu nedenlerle, görüşümüzce, savunma dokunulmazlığı içinde iftira suçu da kabul edilmelidir.

3 — Maddi unsur.

Kanunumuzun 285. maddesinde, maddi unsur, «her kim Adli yeye veya keyfiyeti Adliyeye tevdi mecbur olan bir makama veya kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek bir mercie ihbar veya şikâyette bulunarak suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye bir suç isnad eder veya o kimse aleyhinde böyle bir suçun maddi eser ve delillerini uydurursa» şeklinde belirtilmiştir. Şimdi bunu daha yakından inceleyelim.

a — Fail.

Failin herkes olabileceği, her kim deyimi ile açık olarak belirtilmiştir. Fail gerçek ya da tüzel kişi olabileceği gibi, bir grup (35) ya da belirli sıfatları haiz bir kimse de olabilir.

b — Mağdur.

Suçun mağduru, kanunumuzun sistemine göre Adli mekanizma, daha geniş bir deyimle yargı organı olacaktır. Ve bu sistem içinde de suçsuz olduğu halde suçlu gibi koğuşturulan kimse de suçun konusunu teşkil edecektir. Biz, iftiranın niteliğine ilişkin görüşümüzün olağan sonucu olarak mağdur olarak suçsuz kimseyi kabul etmekteyiz.

İftira suçunun meydana gelebilmesi için isnat konusu suçun muayyen bir şahıs tarafından işlendiğinin belirtilmesi gerekir (36). Bu husus TCK. 285/1'de «suçsuz olduğunu bildiği bir kimseye, yahut o kimse aleyhinde» ifadeleri ile açıkça belirtilmiştir. Suç faili olarak itham edilen kişi gerçek veya tüzel kişi olabilir (37). Tüzel kişilere ya da topluluklara suç isnat edilmesinde iftira suçunun meydana gelmeyeceği, çünkü bunlara karşı cezai ve inzibati müeyyide-

(35) Dönmezer, 204, Erem-Toroslu, 206, Von Liszt, 465, Garçon, 1048, Garraud, 43.

(36) Fail bir tüzel kişi oldukça, sorumluluk tüzel kişi üyelerine ait olacak, ve iştirak kuralları uygulanarak, bir fiilin bulunduğu kabul edilecektir. Fiilin bir grup tarafından işlenmesinde de aynı ilke geçerli olacaktır.

(37) Garçon, 1049.

lerin uygulanamayacağı ileri sürülmüşse de (38) gerek tüzel kişilerin gerekse topluluktaki kimselerin, suçun gerçek olması durumunda sorumlu olacakları düşüncesi ile bunlara karşı da iftiranın işlenebileceği kabul edilmiştir (39).

Suçun mağdurunun kimliği açıkça belirtildiği gibi, kapalı olarak ortaya konabilir. Son olasılıkta, suçlu olarak ihbar edilen kimse- nin kimliğinin anlaşılabilir olması yeterlidir (40).

Fail olarak belirtilen kimsenin hayatta olması gerekir (41). TCK. 96. maddesine göre, «maznunun vefatı hukuku amme davasını» ortadan kaldırır; dolayısıyla fail olarak yargılanacak şahsın da hayatta olması gerekir.

İsnatta bulunan kimse kendisi aleyhine ithamda bulunamaz. Bu durumda TCK. 283/2 gereğince suç tasnii meydana gelir.

c — Hareket.

aa — İsnadın ihbar veya şikâyet biçiminde yapılması.

TCK. 285/1. maddede ihbar ve şikâyette bulunulacağı belirtilmiştir. İhbar cezalandırılması gereken fiilleri yetkili makamlara bildirmek, şikâyet te yargılaması şikâyete bağlı tutulan suçlarda suçtan zarar görenin bu suçtan dolayı ceza davasının açılmasını istemektir (42). Tanımları konumuza uygularsak: ihbar, suçun, gerçekte suçlu olmayan bir kimse tarafından işlendiğinin yetkili makamlara bildirilmesi; şikâyet, müfterinin kendisine karşı muayyen bir şahıs tarafından suç işlendiğinin ileri sürülmesidir (43).

bb — İhbar veya şikâyetin biçimi.

İnceleme konumuzda ihbar ve şikâyetin biçimi özel bir önem kazanmış, tartışmalara sebep olmuştur.

Şikâyetin, kural olarak, yazılı olması gerekir (44). Fakat CMUK. m. 151/4'te belirtildiği gibi sözlü şikâyet te mümkündür. Ancak söz-

(38) Bkz. Garçon, 1049.

(39) Crim., 30.10.1896, Bkz. Garçon, 1049; JCP., no. 13.

(40) Dönmezer, 204, Erem-Toroslu, 206, Von Liszt, 465, Garçon, 1048, Cass. crim., 22.5.1959, Lyon, 25.5.1951, JCP. no. 12:

(41) Erem-Toroslu, 207; Çağlayan, 959.

(42) Kunter, 516.

(43) Bkz. Erem-Toroslu, 207.

(44) Bkz. Kunter, 54.

lü şikâyet üzerine tutanak düzenlendiği için, bu da sonuç olarak yazılı olma niteliğini kazanmaktadır. Sözlü şikâyet mahkeme ve savcılıklar gibi belli makamlara; yazılı şikâyet bu makamlardan başka zabıta makamlarına, valilik, kaymakamlık ve nahiye müdürlüklerine yapılabilir.

CMUK. m. 151, ilk üç fıkrasına göre, ihbarlar, şifahi veya yazılı olarak Cumhuriyet Savcılığına, zabıta makam ve memurlarına ve sulh hâkimlerine, ve kanuni mercilerine ulaştırılmak üzere vali, kaymakam ve nahiye müdürlüklerine yapılır; ihbar sözlü olduğu zaman bir tutanak tutulur.

Türk hukukunda ihbar ve şikâyetin yazılı ve imzalı olup olmaması bir gelişim göstermiştir. İftirayı düzenleyen ilk metinde (45) «ihbarname veya şikâyetname verme» deyimi yer almış; 2275 sayılı kanunla maddede yapılan değişiklikte, «yazı ile ihbar veya şikâyet-te bulunma» şeklinde yazılı olma durumu öngörülmüştü. Hemen üç yıl sonra yapılan bir değişiklikte ihbarın ya da şikâyetin yazılı olması koşulu ortadan kaldırılmıştı (46).

Yargıtay kararlarında, ihbar ve şikâyetlerin sözlü olabileceği (47) belirtilmiştir. Sözlü ihbar ve şikâyet durumunda CMUK. 151/3 ve 181. maddeleri uygulanacaktır (48).

İhbar ve şikâyetlerin imzasız (49) olsa dahi geçerli olacakları çeşitli Yargıtay kararlarında belirtilmiştir. Benzer gelişim, Fransız hukukunda da izlenmiştir: Fransız Ceza Kanununun 373. maddesinin eski metninde ihbarın yazılı olması gerektiği belirtiliyordu. Metni açıklayan yazarlar, yazılı ihbar usulünün müfteriyi düşünce-

(45) 1.7.1926 - 20.6.1933 yılları arasında geçerli olmuş metin.

(46) 285. maddeyi değiştiren 3038 sayılı kanunun gerekçesinde şöyle denilmekte idi: «...ihbarın yazı ile yapılmış olması kaydı doğru görülmemekle kaldırılmasına karar verilmiştir...». Bkz. Özütürk, 79, Dönmezer, 206.

(47) Yar. 4. CD., 4.5.1946, E. 5308/K. 5853, Bkz. Dönmezer, 206, Yar: 4. CD., 4.3.1946, E. 2424/K. 2702, Bkz. Mahmut Alicanoğlu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Tatbikatı, 2. bs., İstanbul, 1971, s. 256.

(48) Bu durumda tutanak tutulur ve bu kanunun öngördüğü kimse-lerce imzalanır. Sorgu yargıçlarının tahkikat işlemleri için öngörülen bu durum Cumhuriyet Savcılarının işlemlerinde de uygulanacaktır. Aynı görüş. Kunter, 59.

(49) Yar. CUH., 16.2.1942, E. 48/K. 36, Bkz. Dönmezer, 206-207. Görüşümüzce, ihbar ya da şikâyetin imzasız olması geçersizliklerine sebep olmadığına göre, muhbir ve müştekinin imzasının unutulduğu bir tutanağın da geçerli olarak kabulü uygun olacaktır.

ye yönelteceği, ve suçun bir ispat vasıtasının varlığını sağlayacağını ileri sürmüşlerdi (50). İhbarın yazılı olması gerekliliği içtihadta değişik biçimde yorumlanmıştı. İmzasız mektupların, bilerek, iftira etme iradesinin var olması şartı ile, yeterli olduğu (51), mektubun imzalı olup olmaması değil, müfteri tarafından yazılmasının önemli olduğu (52), mektubun daktilo ile yazılabileceği (53), başka bir şahıs tarafından yazılıp müfterinin imzalaması durumunda da suçun meydana geleceği (54), mektubun yazılıp imzalanmamasına rağmen dikte ettirilmesi halinde suçun teşekkül edeceği (55) kabul edilmişti. Gene Fransız Yargıtayı kararlarında, sözlü ihbarların tutanağın imzalanması şartı ile geçerli olabileceği açıklanmış (56) ve tutanağın imzalanmaması halinde bunun ihbar sayılamıyacağı (57) ileri sürülmüştü. Zamanla bu son düşünce değişmiş ve imzalı olmayan tutanağın ihbar eden tarafından doğrulandığı (58) veya itiraza uğramadığı (59) hallerde geçerliliği kabul edilmiştir. Mahkeme kararlarının yanı sıra öğretide sözlü ihbardan sonra tutulan tutanağın imzalanıp imzalanmaması gerekliliği ikiye ayrılarak incelenmiştir. Bu incelemeğe göre, savcılıktaki tutanakların imzalanması gerekli değildir; fakat jandarma ve polis tutanaklarının imzalanması zorunludur. Bu sonucu, *Garçon*, eleştirerek, tutanağın mutlaka imzalanması gerektiğini, failin böylece düşünmeğe zorlandığını ve kanunun da bunu istediğini belirtmektedir (60). Fakat Fransız Ceza Kanununun 373. maddesinin 28 Temmuz 1945'te yürürlüğe giren yeni metni ihbarda yazılı olma şartını kaldırmış ve «hangi vasıta ile olursa olsun» bütün ihbarları geçerli saymıştır.

cc — İhbar veya şikâyetin belirli makamlara yapılması

TCK. 235. maddesinde ihbar veya şikâyetin «Adliyeye veya keyfiyeti adliyeye tevdi mecbur olan bir makama veya kanuni takip

(50) *Garraud*, 47, *Garçon*, 1044, *Chauveau-Hélie*, 480.

(51) *Cass. Crim.*, 10.10.1816, *Chauveau-Hélie*, 483.

(52) *Cass. Crim.*, 10.10.1816, *Garçon*, 1046.

(53) *Cass. Crim.*, 1.3.1860, 9.11.1860, *Garçon*, 1046.

(54) *Cass. Crim.* 1.9.1925, *Garçon*, 1046.

(55) *Cass. Crim.* 16.11.1866, *Garçon*, 1046.

(56) *Cass. Crim.*, 4.3.1859, *Garçon*, 1046, 3.12.1819, *Chauveau-Hélie*, 484.

(57) *Cass. Crim.*, 3.12.1819, 27.5.1841, *Garçon*, 1046.

(58) *Cass. Crim.* 24.12.1859, *Garçon*, 1047.

(59) *Cass. Crim.*, 29.1.1887, *Garçon*, 1047.

(60) *Garçon*, 1047.

yapacak veya yaptırabilecek bir mercie» yapılması öngörülmüştür (61). Kanunun bu şekilde, makamları belirtmesinden maksat, itham edilen şahıs hakkında, bu makamın olayın gerçekleşmesi halinde koğuşturma yapabilmesini sağlamak içindir (62). İhbar ve şikâyetlerin mercii genel olarak CMUK. 151. maddede gösterilmiştir. Buna göre Cumhuriyet savcıları, sulh yargıçları, vali, kaymakam, ve nahiye müdürleri (63), zabıta makam ve memurları TCK. 285. maddede belirtilen makamlardan bir kısmını teşkil edecektir. Fakat CMUK. 151'de belirtilen makamlar tahdidi değildir (64), ihbar veya şikâyetlerin başka mercilere de yapılabileceği, kanunda, «kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek bir mercie» denilerek belirtilmiştir (65). Bu sebeple, örneğin, memurlar hakkında görevleri ile ilgili suçlardan dolayı takip mercii il veya ilçe idare kurulları olmakla (66) buralara yapılan ihbar geçerlidir.

Yasama organının, Cumhurbaşkanlığının, bakanlıkların yetkili merci olup olmadıkları düşünülebilir. Millet Meclisine ihbarı kabul etmenin kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu, meclisin ihbar edilen suçun takibini ilgili mercilere göndermekle görevli olduğu

(61) TCK. 285. maddesinin ilk biçiminde, «her kim adliyeye veya işi adliyeye vermeğe mecbur olan bir memura» denilmişti. Bu ibare, 2275 sayılı Kanunun şu gerekçesi ile değiştirilmişti: «...bu cümlelerin umumi takip usullerinden başka usuller tatbik edilen kimseler aleyhindeki iftira mahiyetinde olan isnatlar hakkında failere müfteri cezası verilemediği emsalleri ile anlaşılmıştır». Bu düşünce ile madde şu şekli almıştı: «herkim adliyeye veya kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek bir mercie...». Konumuza ilişkin olarak ta 3038 sayılı kanunla, madde, bugünkü biçimini almıştır.

(62) **Garçon**, 1053.

(63) «Nahiye müdürlüğüne verilen yazılı şikâyetin kabul edilmemesi yolsuzdur». Yar. 2. CD., 16.5.1949, E. 2414/K. 2434, **Alicanoğlu**, Ceza Usul, 255.

(64) **Öner**, 1142.

(65) Buna yakın bir ifade Fransız Ceza Kanununda da kullanılmıştır: «Yetkili makama durumu aksettirebilecek veya bizzat kanuni takibat yapabilecek bir makama». Fransada bu deyim, kamu erkine sahip bütün yabancı ve Fransız memur ve makamlarını kapsadığı ileri sürülmüş ve «Alman işgali altında kurulan direnme örgütleri ve hatta işgal kuvvetleri (Trib. Corr. St. Malo, 14.12.1945, Cass: Crim., 22.2.1945, — Dalloz, Répertoire de droit criminel et de procédure pénale, t. I, 1953, s. 700.)'nin kanunun kapsamında buldukları belirlenmişti.

Gene Fransada, Kanunun son değişikliğinde, işveren de ihbar edilen kimse yönünden kanuni merci sayılmıştır.

(66) **Özütürk**, 72.

düşüncesi ile Millet Meclisinin yetkili merci olamayacağı (67) ileri sürülmüşse de dilekçe hakkının bizzat Anayasada belirtilmiş bir hak olduğu, dolayısıyla vatandaşların dilekçe hakkına dayanarak Millet Meclisine ihbar ve şikâyette bulunabilecekleri (68) kabul edilmiştir.

Cumhurbaşkanının bir memur olmadığı, icrai yetkisi bulunmadığı, dolayısıyla ihbar ve şikâyetleri kabule yetkisi olmadığı (69) ileri sürülmüşse de suçları menetmekle görevli en yüksek şahıs olduğu görüşüyle kendisine yapılan yanlış ihbar veya şikâyetlerin iftira suçunu teşkil edeceği kabul edilmiştir (70).

Acaba, bakanlıklara yapılan ihbar veya şikâyetler, iftiranın teşekkülü için yetkili makama yapılmış sayılacak mıdır? Bu sorunun cevabında «Adalet Bakanlığı» bir özellik taşımamaktadır. CMUK. m. 148/3'e göre Adalet Bakanı Cumhuriyet Savcılarının koğuşturma yapmalarını sağlamak yetkisine sahiptir. Bu konuda Fransadaki uygulama Usul Kanunumuz yönündedir. Fransız Yargıtayı kararlarına göre (71) Adalet Bakanlığı en yüksek savcılık makamıdır. Diğer bütün bakanlar ise, Fransada, Ceza Kanununun 373. maddesinde belirtilen bir çeşit «idari zabıta» (police administratif) memurları (72), dolayısıyla yetkili memurlardır. Türkiyede, bakanlar, bakanlıkları ile ilgili hususlarda kanuni mercilerdir (73).

Koğuşturma yapacak veya yaptırabilecek mercilerle ilgili olarak başka örnekler de verilebilir. Meselâ, «müfettişlere teftişle mükellef buldukları hususlar, elçilik ve konsolosluklara yurt dışında cereyan etmiş bir yolsuzluk, çeltik ekimi hakkındaki kanunla yetkili kılınmış idari kurallara kanuna aykırı hareket ile ilgili olarak yapılan asılsız ihbar mercisine yapılmış ihbar mahiyetindedir (74). Ay-

(67) Garçon, 1057.

(68) Garçon, 1057, Öner, 1143.

(69) Öner, 1143.

(70) Garçon, 1054, Dönmezer, 207, Ercim-Toroşlu, 208.

(71) Garçon, 1054.

(72) Fransız hukukunda, idari zabıta memuru, disiplin müeyyidesi uygulayabilen amiri ifade etmektedir. Chauveau-Hélie, 488, Dalloz, 699. Fransada, belediye başkanları ve idari komisyon üyeleri ile ilgili ihbarların İçişleri Bakanlığına yapılabileceği kabul edilmişti. Cass. Crim. 25.10.1816, 8.8.1835, Garçon, 1054.

(73) Öner, 1143.

(74) Öner, 1142.

rica askerî yargı, adli yargıya ait ihbar ve şikâyetleri, adli yargı da askerî yargıya ait ihbar ve şikâyetleri kabule yetkilidirler (75).

Acaba, memur yetkili merci olarak kabul edilecek midir? Konunun bir bölümünde TCK. açıklığa sahiptir. TCK. m. 235'e göre: «Memurlardan biri vazifesini yaptığı sırada memuriyetine müteallik olarak re'sen takibat icrasını müstelzim bir suça vakıf olup ta, ait olduğu daireye haber vermekte ihmâl ve terahi ederse» cezalandırılacaktır. Dolayısıyla memur vazifesi ile ilgili suç ihbarlarını âmirlerine bildirmek zorundadır. Ve bu durumda yetkili makam olarak kabul edilecektir. Böylece disiplin cezasını gerektiren fiiller veya memurun vazifesiyle ilgili olmayan suç ihbarlarında memur, kanuni merci durumunda değildir.

Adliyeye konuyu aktarmak görevi altında bulunmayan, ya da kanuni takip yapabilme olanağı bulunmayan makamlara yapılan ihbar geçerli olmayacaktır (76). Aynı durum, gazetelerde yapılan yayında da söz konusu olmaktadır. Gazetede ki yayın dolayısıyla savcılık koğuşturma açsa da, gazete konuyu doğrudan doğruya savcılığa bildirmedigi, ya da ihbar savcılığa değil de gazeteye yapıldığı için, ihbar yetkili makama yapılmamış kabul edilecektir (77). Son olasılıktan önemli bir sonuç çıkmaktadır: İhbarın geçerli sayılabilmesi için bunun yetkili makamlara doğrudan doğruya yapılması, ya da durumu yetkili makamlara aktarmakla yükümlü memurlara yapılması gerekir. Asılsız bildirim, yetkili mercilerce dolaylı olarak öğrenilmesi durumunda bu şart gerçekleşmeyecektir.

dd — İhbar veya şikâyet dayanağının bir suç olması.

İftira suçunun meydana gelmesinde, gerçeğe aykırı olarak, bir kimseye suç isnat edildiği gibi, bir kimse hakkında suç delilleri de uydurulmaktadır. Bu sebeple konuyu ikiye ayırarak incelemek gerekmektedir.

(75) Garçon, 1056, Öner, 1143, Askeri yargının, konuyu adli yargıya aktarması As. Mah. Kur. ve Yar. Us. Hak. K. 95. maddesinde belirlenmiştir.

(76) «Parti ilçe idare kurulu başkanlıkları TCK'nun 285. maddesinde gösterilen Adliye veya Adliyeye tevdi mecbur bir makam, takip yapacak veya yaptırabilecek bir merci değildir» (CUH., 16.5.1960, E. 4-25/K. 30); aynı nitelikte: 4. CD., 15.11.1956, 8904/14928, Bkz. Çağlayan, 962, 965.

(77) Dönmezer, 207, Erem-Toroğlu, 208.

aaa — Gerçeğe aykırı olarak bir suçun ihbar veya şikâyet edilmesi.

TCK. 285'e göre, kanuni mercilere yapılan ihbar veya şikâyetin bir suça dayanması gerekir. Türk ceza hukukunda, eskiden, cürmün ihbarı öngörülüyordu; 3038 sayılı kanunla yapılan değişiklikle kabahatleri de kapsayan suç deyimi kullanılmıştır.

Hukukumuzda, disiplin cezalarını gerektiren fiillerin iftiraya konu olması kabul edilmemiştir. Gerek madde metninde sadece «suç»tan sözedilmesi ve gerekse suçun «adliye aleyhine işlenen suçlar» faslında yer alması bunun sebeplerini teşkil etmektedir. Kuralın istisnasını bazı özel kanunlar getirmektedir. Örneğin Hâkimler Kanununun 99/3. maddesinde yargıcın disiplin cezasını gerektirecek bir suçla ithamı halinde Adalet Bakanının izni ile TCK. 285. maddesinin uygulanacağı belirtilmiştir (78). Türk hukukundaki bu duruma karşı, Fransız Kanununun 373. maddesinde cezai veya inzibati müeyyideleri gerektiren fiillerin isnat konusu olabileceği belirlenmiştir. Hatta, öğretide ve uygulamada daha da ileri gidilmiş ve idari tedbir alınmasını gerektirecek fiillerin yanlış isnadının da iftira suçunu oluşturacağı kabul edilmiştir (79).

İhbar konusunu teşkil eden olayın, suçun belirli olması gerekir (80). Kapsamı ve sınırları belli olmayan fiil ve hareketlerin bildirilmesi ile suç meydana gelmemektedir. Bununla beraber bir kimseye isnat edilen belirsiz olaylar zinciri içinde belirli bir suç, bir fiil bulunuyorsa bu durumda iftiranın maddi unsuru gerçekleşir (81).

İsnat edilen suçun, bütün unsurları ile belirlenmiş olması gerekir. İhbar konusunda, fiil, hukuka aykırılık ve manevi unsur görülebilmelidir. Başka bir deyişle, ihbarla bildirilen olay, kanuni takip yapacak mercii harekete getirecek kuvvette olmalıdır. İhbarın bu özelliğe sahip olması, onun ciddi oluşunu da belirler.

İhbar veya şikâyet konusu fiilin gerçekte meydana gelmemesi (82), veya meydana gelmesine rağmen fail olarak gösterilen kim-

(78) Yar. CUH., 6.6.1938, E. 4-938/K. 1280, Bkz. Dönmezer, 204.

(79) Cass. Crim., 7.12.1833, Garçon, 1050, Rouen, 19.5.1948, Dalloz, 236.

(80) Dönmezer, 204, Çağlayan, 959, Garraud, 43, Von Liszt, 465.

(81) Dönmezer, 204.

(82) Erem-Toroslu, 205, Von Liszt, 466, Cass. Crim., 13.7.1922, Dalloz; 700.

se tarafından işlenmemesi (83), ya da suçun ihbar anında işlenmediğinin kesinlikle bilinmesi (84) ile suç meydana geldiği gibi; isnat olunan fiilin suç niteliğini ortadan kaldıran bazı durumları, hukuka uygunluk sebeplerini belirtmemek (85) veya gerçek bir olaya bazı hususları ekleyerek onu suç durumuna sokmak ta (86) suçun oluşmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca, ihbarın konusunu teşkil eden fiil, af ve müruru zamanına uğramış olmamalı, şikâyete de bağlı bulunmamalıdır (87). Suç faili olarak gösterilen kimsenin, hakkında kesin hüküm verilmiş suçu işlediğini ikinci defa yeniden bildirmede aynı durum meydana gelir.

Şikâyete bağlı suçlarda, müşteki, suçu işlemediğini bildiği bir kimseyi fail olarak şikâyet ederse, iftira suçu gerçekleşir. Müştekinin bu kastla hareket etmediği durumda suçun meydana gelmeyeceği açıktır. Bununla beraber, şayet müşteki üçüncü bir şahsın baskı ve etkisi ile hareket ederek gerçeğe aykırı şikâyette bulunmuşsa, iftira suçu, dolayısıyla faillik yolu ile üçüncü şahıs yönünden söz konusu olacaktır.

Suç faili olarak gösterilen kimsenin, bildirilen suçtan daha ağır bir suç işlemesi halinde iftira suçu gerçekleşmeyecektir. Buna karşılık fiilin gösterilen şekilden daha hafif olması halinde acaba iftira suçu gerçekleşecek midir? Bu sorunu *Erem-Toroslu*, şöyle çözümlenmektedirler: «çok cüzi değerde bir malı çalan hakkında kanuni esbab-ı müşeddidenin tatbikini temin için çok büyük değerde bir malı çalmış gibi ihbar veya şikâyette bulunmak buna bir misal teşkil edebilir... Zannımıza göre, şiddet sebebine taallük eden iftira

(83) *Erem-Toroslu*, 205.

(84) Fail tarafından işlendiği iddia edilen suçun, ihbar anında işlenmediği bilinmesine rağmen yanlış isnatta bulunulsa ve fakat suçun işlendiği soruşturma ile ortaya çıksa iftira suçu gene de meydana gelecek midir? İftiranın, Adliye aleyhine bir suç olarak kabul edildiği hukuk sistemlerinde bu olasılıkta suç meydana gelmeyecektir; çünkü kanunun koruduğu hukuki menfaat ihlâl edilmemiş, adli mekanizma boş yere uğraştırılmamıştır. (İftira, şahıs aleyhine bir suç olarak kabul edildiğinde, bu olasılıkta suç meydana gelecektir).

(85) Cass. Crim., 3.1.1873, Trib. Corr. Seine, 5.3.1960, JCP., no: 26, 29;

(86) Cass. Crim., 7.1.1959, JCP., no. 26. Bu konuda Türk Yargıtayı kararlarında farklı bir durum görülmektedir: «Aynı zamanda şikâyeti de ihtiva eden ihbar kısmen tahakkuk ettiğine göre iftira suçu unsurları tekevvün etmez», CUH., 13.3.1944, E. 4-71/K. 71, Çağlayan, 969.

(87) Yar 4. CD., 24.12.1935, E. 5778/K. 7420, Alicanoğlu, Ceza Kanunu... 819, Özütürk, 74.

dahi cezalandırılmalıdır (88). *Dönmezer, Özütürk*, aynı düşünceyi taşımaktadırlar (89). Kanaatimizce, yanlış isnat sadece suça tesir eden hale ilişkin bulunuyorsa, bu durumda temelde gene de gerçek bir suç ve gerçek bir suçlu var olduğu, oysa kanunda suçsuz kimse-den sözedildiği için iftira suçu yoktur. Suça tesir eden ağırlaştırıcı hal, suçun vasfını değiştiriyorsa, artık ayrı bir suç ithamı sözkonusu olduğundan, bu durumda iftira suçu gerçekleşecektir.

bbb — Suçun eser ve delillerinin uydurulması.

TCK. 285. maddesinde «o kimse aleyhinde böyle bir suçun maddi eser ve delillerini uydurursa» denilerek bu unsur belirtilmiştir. Maddi nitelikte olan ve bir suçun belirli bir kimse tarafından işlendiği kanısını uyandıran herşey «maddi eser ve delil» deyimini içine girer (90). Kanunun propagandasını suç saydığı şeylere ait beyannamelerin çantaya konulması, kaçak eşyanın cebe gizlice bırakılması (91) örnek olarak verilebilir.

Acaba suçlu olan kişinin, suçluluğunu bilmeden delil uydurma durumunda, iftira suçu meydana gelecek midir? Bu soruya cevap veren bazı yazarlar suçlu hakkında delil uydurmanın da iftira olduğunu, çünkü uydurma delil kullanılarak Adalete zarar verildiğini, kullanılan aracın hukuka uygun, haklı olmadığını belirtmişlerdir. Diğer yazarlar ise burada iftira suçunun var olamayacağını, çünkü kanunun aradığı «suçsuz kimseye suç isnat etmek» durumunun gerçekleşmediğini belirtmektedirler (92). Kanaatimizce bu durumda gene iftira suçu meydana gelmektedir. Hakkında delil uydurulan kimse gerçekte suçlu olsa dahi, suça ilişkin yeterli deliller yoktur ya da uydurma delillerle suçlunun sorumluluğu azaltılıp çoğaltılmaktadır; her iki durumda da adliye mekanizması gerçekten yanlış işletilmekte, veya suçlu zarara uğramaktadır.

d — Netice.

İftira suçu, uydurulan delilleri ya da ihbarı, takibat yapacak veya yaptırabilecek makamların öğrenmesi anında sonuçlanır (93).

(88) *Erem-Toroslu*, 205.

(89) *Dönmezer*, 205, *Özütürk*, 73.

(90) *Erem-Toroslu*, 209.

(91) *Dönmezer*, 205.

(92) *Erem-Toroslu*, 211.

(93) *Dönmezer*, 206, *Erem-Toroslu*, 208; *Öner*, 1146, *Garraud*, 141.

Çünkü TCK. 285/son maddede takibattan önce meydana gelen dönme hafifletici sebep olarak öngörülmüş ve böylece koğuşturmadan önce suçun teşekkül edeceği kabul edilmiştir. Aynı maddenin ilk fıkrasında da «kanuni takip yapacak veya yaptırabilecek» merci belirtildiğine göre ortak hukuktaki «öğrenme kuramı» burada uygulanarak bu makamların haberdar olmaları suçun tamamlanma anı olarak belirlenecektir. Dolayısıyla zamanaşımı bu andan itibaren işlemeğe başlayacak, suçun işlendiği yer ve zaman buna göre saptanacaktır (94).

Mağdurun koğuşturulması, cezalandırılması ve cezasının yerine getirilmesi, suçun meydana gelişi ile ilgili olmayıp suçtan sonraki hukuka aykırı durumları teşkil etmektedir.

e — Teşebbüs.

İftira, ani veya neticesi harekete bitişik suçlardan olduğu için, tam teşebbüse elverişli değildir, fakat nakıs teşebbüs durumu meydana gelebilir. Savcılığa yazılmış, ve suçsuz olduğu bilinen bir kimseye suç isnadını içeren mektubun yolda kaybolması dolayısıyla buraya ulaşmamış olması halinde (TCK. 61) veya suçun eser ve delillerini uydururken icra hareketlerine başlanmış olup ta bitirilemediği hallerde (95) nakıs teşebbüsün meydana geldiği görülür.

4 — Manevi unsur.

İftira suçunun meydana gelebilmesi için «suçsuz olduğu bilinen kimse»nin suçlu olduğuna ilişkin ihbarda bulunmak ya da delil uydurmak gerekmektedir. Böylece suçun manevi unsuru, suçsuz olduğu bilinen kimse hakkında ihbarda bulunma kastı ya da delil uydurma kastı olmaktadır. Bu genel kast yanında, iyi niyet ya da kötü niyet (96), zarar verme düşüncesi (97), başka bir kimseyi ya da yakınına koruma içgüdüğü önemli değildir.

Failde iftira kastının bulunup bulunmadığını, yargıç delillere dayanarak karar verecektir. Failin kültür düzeyi, akli durumu, ya-

(94) Ulaşılan bu sonuç öğretilde eleştirilmektedir: «mağdur cezaevinde iken, müfteri lehine zamanaşımının işlemeğe devam etmesi makul değildir». Bu görüşe göre zamanaşımını ihbarın iftira oluşunun saptanması anından itibaren başlatılmalıdır. Bkz. Erem-Toroslu, 208.

(95) Perinçek-Özden, 470, Yar. 4. CD., 10.3.1949, E. 2724/K. 3850.

(96) TCK. 285. maddesinin ilk biçiminde bir de «garaz» saiki aranmış, fakat bu saik 1933 değişikliği ile kaldırılmıştır.

(97) Cass. Crim., 11.12.1847, 10.11.1853, 3.7.1857, 15.4.1859, 25.10.1816, Bkz. Garraud, 51, Garçon, 1059.

şantısı, iktisadi durumu dikkate alınarak karar verilecektir (98). Yargıç bu incelemesinde özellikle ihbar hakkının, şikâyette bulunma hakkının kullanılmasını gözönünde bulunduracak, hakkın sınırlarının aşılip aşılmadığını saptayacak, kötüye kullanma durumunun var olup olmadığını dikkate alacaktır. Failin kastı ile hakkın, yetkinin kullanılması buna göre ortaya çıkarılacaktır.

İftirada, mağdurun suçsuz olduğunun bilinmesi veya suç delillerinin uydurulması gerekli olduğuna göre suçlu olduğuna inanılarak yapılan ihbar veya şikâyet ile iftira suçu meydana gelmez (99). Burada özellik taşıyan bir konu tahmin ile yapılan ihbar veya şikâyette iftira suçunun meydana gelebilip gelemeyeceğidir. Bir görüşe göre, «ihbar veya şikâyet dilekçesinde failin sadece bir suçun işlenmiş olduğunu zan ve tahmin etmiş olduğu yolundaki mütereddit beyanı onu cezadan kurtaramaz. Çünkü bütün ihbarlar ve şikâyetler kesin hükme kadar zan ve tahminden başka birşey değildir (100). Buna karşı bir içtihadta «şüphe üzerine şikâyet etmenin her vatandaşın hakkı olmasına göre mağdurun suçsuz olduğunu bile bile isnatta bulunulduğuna sübuta vardırıran kesin deliller gösterilmeden ceza verilmesinin yolsuz olacağı» ifadeleri ile (101) sadece bilme unsuruna değer verilmiştir. Kanaatimizce, suçta kanunilik ilkesi ikinci görüşün doğruluğunda bir delil olmaktadır. Kanun suçun meydana gelmesi için kast aranmıştır.

III — Suça tesir eden sebepler — Suçların içtimarı — Müeyyide.

1 — Suça tesir eden sebepler.

İftira suçunu düzenleyen TCK. 285. maddesinin 2. ve devamı fıkralarında suça tesir eden sebepler açıklanmıştır.

(98) Dönmezer, 486, Öner, 1146.

(99) Yar. CGK'nun bir kararında bu husus belirtilmiştir. «Failin iftira kasdile hareket ettiğini gösteren deliller etrafına izah ve münakaşa edilmeden.....» (CUH., 2.6.1958, 4-80/80), «müşteki hakkında takipsizlik kararı verilmiş olmasının sanığın iftira kasdile hareket eylediğine mesnet olamayacağı...» (4. CD., 24.3.1961, E. 1113/K. 1390) Bkz. Çağlayan, 963, 961, Garçon, 1058.

(100) Erem - Toroslu, 210.

(101) CUH., 14.6.1948, E. 4-382-22/K. 89. Bkz. Dönmezer, 208. Clerc, 247.

a — Suça tesir eden ağırlatıcı sebepler.

aa — İftiranın kişisel özgürlüğü bağlayıcı bir duruma sebep oluşu

Bu fıkra, hakkında men'i muhakeme veya beraat kararı verilmiş mağdurun bu kararlar verilinceye kadar geçen zaman içinde, kişisel özgürlüğünü bağlayıcı bir duruma getirilmesinde uygulanacaktır (102). «Şahsi hürriyeti bağlayıcı hal»'e örnek olarak tutuklama gösterilmiştir. Bu deyimî örnek olarak kabul etmek ve ihzar, yakalama, arama gibi durumları da içine alacak biçimde yorumlamak gerekir (103). Başka bir deyişle, mağdurun özgürlüğünden fiilen mahrum edilmesini sonuçlayan her durum bu ağırlatıcı sebebin kapsamına girecektir (104). Nişekin, Yargıtay da, «nezarethanede kalmanın tevkif olarak kabul edileceğini» (105), «tevkif kararının mevcudiyetinin şart olmadığını» (106) çeşitli kararlarında belirtmiştir.

bb — İftira sonucu üç seneden fazla şahsi hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile mahkûmiyete hükmedilmesi.

Öğretide bu ağırlatıcı sebebin uygulanabilmesi için hükmün kesinleşmesinin şart olmadığı, hâkimin verdiği hükmün temyiz, tasahihi karar veya iade-i muhakeme yollarına başvurma önemi bulunmadığı (107) belirtilmiştir. Görüşümüzce, burada, hükmü kesinleşmiş karar anlamında, Yargıtay yolundan geçerek kesin hale gelmiş karar biçiminde, anlamında kabul etmek gerekir. Hüküm, bizzat esas mahkemesinin son kararını değil, yargı yolundan geçerek kesinleşmiş karar anlamını taşımaktadır (108).

cc — İftira sonucu, müebbed ağır hapis cezasına mahkûm olunması.

Bu ağırlatıcı sebebin uygulanabilmesi için mahkûmiyet yeterli olup ayrıca cezanın tamamen ya da kısmen infazı gerekli değildir.

(102) Erem-Toroslu, 213.

(103) Bkz. Öner, 1155, Erem-Toroslu,

(104) Erem-Toroslu, 213.

(105) Yar. 4. CD., 9.2.1963, E. 7561/K. 506, Bkz. Özütürk, 81:

(106) Çağlayan, 961.

(107) Bkz. Öner, 1156.

(108) Bkz. Kunter, 25.

Çünkü kanunda infaz, TCK. 235/5'de olduğu gibi ayrıca öngörülmemiştir.

dd — İftira sonucu ölüm cezasına mahkûm olunması.

Hükmolunan ölüm cezası yerine getirilmişse aynı ceza, yerine getirilmemişse müebbed ağır hapis cezası uygulanır. Müfteriye ölüm cezasının verilmesinin eski dönemlerdeki kısas'ın bir kalıntısı (109) olduğu ileri sürülmüştür. Bu eleştiri, aslında ölüm cezalarının niteliğine ilişkin genel eleştirinin bir tekrarıdır, ve bu yönden konumuzla tam bir ilgisi bulunmamaktadır. Kanımızca, failin adli makamları bir araç olarak kuitlanması, suç işleme kastının yoğunluğu, suçluluktaki kesin eğilimi, kanun koyucuyu böyle bir ağırlatıcı sebebi koymaya yöneltmiştir.

Ölüm cezasının infazı durumunda gene ölüm cezası, yerine getirilmeme durumunda da müebbed ağır hapis cezası verilecektir.

b — Suça tesir eden hafifletici sebepler.

aa — Mağdur hakkında takibat yapılmazdan önce isnadın gerçeğe uygun olmadığına belirtilmesi.

Müfterinin ileri sürdüğü iddiaların gerçek olmadığını, delillerin uydurma olduğunu belirtmesi bir hafifletici sebep sayılmıştır. Gerçeğin belirtilmesi açık, sarıh olacak, kapalı sözler, müphem ifadeler rücu olarak kabul edilmeyecektir (110).

Suçun itiraf edilmesi takibat yapılmadan önce olacaktır. Takibat, Yargıtay kararına göre, hazırlık tahkikatından sonraki dönemi ifade etmektedir (111).

(109) Bkz. Erem-Toroslu, 212.

(110) Bu husus birçok Yargıtay kararında belirtilmiştir: «Rücu'nun sarıh olması gerekir», 4. CD., 10.3.1959, E. 11688/K. 3270, Özütürk, 83; «İftira suçunda rücuu hakikate dönmek, mağdur hakkında ihbarın varit olmadığını açıklamak ve binnetice suçu kabul etmektir», Tev. İç., 2.1.1959, E. 12/K. 3; Çağlayan, 962.

(111) 4. CD., 29.4.1947, E. 5017/K 6524. Dönmezer, 209. Erem-Toroslu. «Mağdur hakkında ademi takip kararı verilmesi hazırlık soruşturması sonucu ile ilgili bir işlem olup takibata başlanmış sayılamıyacağına.....» 4. CD., 15.2.1967, E. 248/K. 1169, Bkz. Özütürk, 81;

Koğuşturmadan önce itiraf halinde cezalarda ne gibi bir müeyyide uygulanacağı belirlenmektedir. Buna göre, 285. maddenin çeşitli fıkralarında öngörülen cezaların altında biri verilecek ve müeyyide müebbed ağır hapis oldukta on yıl ağır hapis cezasına hükmedilecektir. Bu durumda fıkranın niteliği ilginç bir biçimde belirlemektedir: İtiraf ilk fıkra ile ilgili olduğu takdirde hafifletici sebep; diğer durumlarda ise ağırlatıcı sebebin cezasını indiren bir hal biçimi, başka bir deyişle suça tesir eden ağırlatıcı sebep niteliğini almaktadır. Ayrıca kanunda, ölüm cezasını gerektiren durumlarda, iftiradan dönmenin etkisi hiç belirtilmemiştir. Acaba bu durumda dönmenin etkisiz olmadığı kabul edilecek midir? Kanunumuzun bugünkü biçimi ile ceza hukukundaki yorum yöntemlerinin sertliği, olumlu sonuca olanak tanımamaktadır.

bb — Mağdur hakkındaki takibattan sonra isnadın gerçeğe uygun olmadığı belirtilmesi.

Takibat başladıktan sonra itirafta bulunulması durumunda ceza, maddenin ilk ve diğer fıkralarının cezalarına göre bir miktar indirilecek, ve müebbed ağır hapis durumunda ise 24 yıl ağır hapis cezası verilecektir.

Gerek dönmenin koşulları, niteliği ve gerekse taşıdığı sakınca yönünden bu suça tesir eden hâl, bir önceki paragraftaki açıklamamızın aynı özelliklerine sahip bulunmaktadır.

cc — İftiranın konusunun kabahat olması.

Bu hafifletici sebep Ceza Kanununun ilk metninde yer almamış, 20.6.1933 tarihli değişiklikle maddenin son fıkrasına eklenmiştir. Kabahatlere ilişkin ceza gözönünde tutulursa bu hafifletici sebep ile cezasında indirme yapılabilecek haller ilk fıkra ile ikinci fıkraya ilişkin olacaktır.

2 — Suçların içtimarı.

İftira suçunun işlenişinde suçların içtimasına ilişkin bazı ilginç yönler belirmektedir.

«Her iftiranın bir suç isnadını ihtiva etmesi itibarile, mağdurun şeref ve haysiyetini de bizzarure ihlâl edeceği ve bu bakımdan

hakaret suçuna vücut vereceği söylenebilir» (112). Bu düşünceden hareket edilerek her iftiranın aynı zamanda ve mutlaka hakaret suçunu meydana getirdiği kabul edilmiştir. Böylece iftira suçunu işleyen kimse bir fiil ile kanunun muhtelif hükümlerini ihlâl etmekte ve fikri içtima kuralları gereğince sadece en ağır cezayı içine alan madde gereğince cezalandırılması gerekmektedir (113).

İftira suçunun içinde hakaret niteliği itibarile mutlaka var olduğu için her iftira suçunda bir muhtelit suç durumu da bulunmaktadır (114).

İftira ile ilgili bir sorun da «inzimam eden kast» ile suç tasnii'nin iftiraya dönüşebilip dönüşmeyeceğidir. *Erem-Toroslu*, bu sorun ile ilgili şunu ileri sürmektedirler: «Borcunu ödememek için soyulduğunu Adliyeye ihbar eden kimsenin bu ihbarı üzerine, bir şahıs, sanık olarak mahkemeye sevk edilir ve fail bu şahsın kendisini soyan şahıs olduğunu beyan edecek olursa başlangıçta suç tasnii olan fiil, sonradan iftiraya intikal etmiştir» (115). Bizce, sorunu ikiye ayırarak incelemek yararlı olacaktır. Şayet fail, hareketlerinin başında bu durumu öngörmüşse, müterakki suç (116) kuralları gereğince sadece iftira suçu kabul edilecektir. Şayet fail hareketlerinin başında bu durumu öngörmemiş, ve fakat daha sonra kastını değiştirerek suç yolunda ilerlemişse, «inzimam eden kast» dolayısıyla (117) suç tasninin iftira suçu durumuna geldiği kabul edilecektir.

İftira suçunun birden fazla kişiye karşı işlenmesinde müteselsil suçun gerçekleşmeyeceği yolunda Türk Yargıtayı kesinleşmiş bir tutuma sahip bulunmaktadır (118). Bununla beraber failde aynı suç işleme kararının bulunduğu saptandığı takdirde aynı olayda

(112) *Erman*, 130-131.

(113) *Erman*, 130-131.

(114) Bkz. *Dönmezer-Erman*, 431.

(115) *Erem-Toroslu*, 210.

(116) *Dönmezer-Erman*, 432.

(117) *Dönmezer-Erman*, *Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku*, c. II, 4. bs. İstanbul, 1969, s. 254.

(118) «İki kişi hakkında aynı hadiseden dolayı bir dilekçe ile ihbar ve isnatta bulunmak 80. maddenin uygulanmasını gerektirmez», 4. CD., 9.4.1957. Bkz. *Çağlayan*, 963, «Mağdur adedince iftira suçunun kabulü gerekip gerekmediğinin tartışılmaması yolsuzdur». Yar. 4. CD., 18.1.1949, E. 14847/K. 565. Bkz. *Perinçek-Özden*, 470. *Çağlayan*, 968.

birden fazla şahsa karşı asılsız isnatlarda bulunulduğu takdirde müteselsil suç durumu meydana gelebileceği gibi, farklı olaylarda aynı şahsa karşı gerçeğe uygun olmayan isnatlarda da aynı duruma rastlanabilir.

3 — Müeyyide.

Suça ilişkin ceza, maddenin ilk fıkrasında «üç aydan üç seneye kadar hapis» olarak belirtilmiştir. Müeyyidenin alt sınırı Ceza Kanununun ilk biçiminde bir ay olarak gösterilmekte iken, bu 1933 değişikliği ile bugünkü duruma getirilmiştir.